

Identification, Analysis, Ranking of Criteria Affecting Urban Tourism (Case Study: Shahrood City)

Mustafa Al-Tafi¹ | Mohammad Eskandari Thani² | Sadruddin Motevalli³ |
Gholamreza Janbaz Ghobadi⁴

1. Department of Geography, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Noor Branch, Noor, Iran. E-mail: mostafa_altafi2004@yahoo.com
2. Corresponding author, Department of Geography, Faculty of Humanities, Birjand University, Birjand, Iran. E-mail: meskandarisani@birjand.ac.ir
3. Department of Geography, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Noor Branch, Noor, Iran. E-mail: sadr_m1970@yahoo.com
4. Department of Geography, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Noor Branch, Noor, Iran. E-mail: Gghobadi@yahoo.com

Article Info

ABSTRACT

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 12 Aug 2022

Received in revised form:
13 Nov 2022

Accepted: 26 Nov 2022

Available online: 12 June
2023

Keywords:

Urban Tourism,
Ranking,
Influential Criteria,
Shahrood,
Shahrood Tourism.

Urban tourism is sightseeing in urban areas and the interaction of host tourists and the production of tourism atmosphere around travel to urban areas. Due to the fact that they have many historical and cultural attractions, urban areas are often important tourist destinations and as tourist destinations, they have a multi-purpose function. This research was carried out with the aim of identifying, analyzing and ranking the criteria affecting the development of urban tourism from the perspective of experts; the upcoming research is applied and descriptive-analytical in terms of its nature and method. Data collection is done in two ways, document and survey, after review, six factors including policies and planning criteria, infrastructural factors, advertising and media, residential and welfare, economic and financial, cultural and social were extracted from the theoretical and background literature. The reliability of the questionnaire is based on Cronbach's alpha of 0.985 and the statistical sample size of the research is 50 people from tourism experts and the research area is Shahrood city with an area of 51419 square kilometers. The six criteria of this research were ranked after the analysis, and the policy and planning criteria with the highest average rank were introduced as the first rank of the criteria and the transportation network index with the highest average rank was introduced as the first rank among the influential indicators in the development of Shahrood tourism. In the ranking of the following criteria, the transportation network index, family budget, and the index of good travel memories and trust were placed in the first to third ranks of the indicators influencing the development of sustainable urban tourism in Shahrood respectively with the highest average rating and finally, suggestions on the influencing indicators in urban tourism Presented.

Cite this article: Al-Tafi, M., Eskandari Thani, M., Motevalli, S., Janbaz Ghobadi, Gh. (2023). Identification, Analysis, Ranking of Criteria Affecting Urban Tourism (Case Study: Shahrood City). *Geography and Environmental Sustainability*, 13 (2), 19-37. DOI: 10.22126/GES.2022.8129.2566

© The Author(s).

DOI: 10.22126/GES.2022.8129.2566

Publisher: Razi University

شناسایی، تحلیل، رتبه‌بندی معیارهای تأثیرگذار بر گردشگری شهری (مطالعه موردی: شهر شاهرود)

مصطفی الطافی^۱ | محمد اسکندری ثانی^۲ | صدرالدین متولی^۳ | غلامرضا جانباز قبادی^۴

۱. گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نور، نور، ایران. رایانامه: mostafa_altafi2004@yahoo.com
۲. نویسنده مسئول، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه: meskandarisani@birjand.ac.ir
۳. گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نور، نور، ایران. رایانامه: sadr_m1970@yahoo.com
۴. گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نور، نور، ایران. رایانامه: Gghobadi@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	گردشگری شهری گشت‌وگذار در مناطق شهری و کنش متقابل گردشگران میزبان و تولید فضای گردشگری پیرامون سفر به مناطق شهری است. نواحی شهری به علت آنکه جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی بسیار زیادی دارند غالباً مقاصد گردشگری مهمی بوده و به‌عنوان مقاصد گردشگری، دارای عملکرد چندمنظوره هستند. این تحقیق باهدف شناسایی، تحلیل و رتبه‌بندی معیارهای تأثیرگذار بر توسعه گردشگری شهری از منظر کارشناسان انجام شده است؛ پژوهش پیشرو از نوع کاربردی و به لحاظ ماهیت و روش توصیفی - تحلیلی است. جمع‌آوری اطلاعات به دو شیوه اسنادی و پیمایشی است که پس از بررسی، شش معیار سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، عوامل زیرساختی، تبلیغات و رسانه، اقامتی و رفاهی، اقتصادی و مالی و فرهنگی و اجتماعی برگرفته از ادبیات نظری و پیشینه استخراج گردید. پایایی پرسش‌نامه بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۹۸۵ و حجم نمونه آماری پژوهش ۵۰ نفر از کارشناسان گردشگری و محدوده پژوهش شهر شاهرود با مساحت ۵۱۴۱۹ کیلومتر مربع است. معیارهای شش‌گانه این پژوهش پس از تحلیل رتبه‌بندی گردیده که معیار سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی با بالاترین میانگین رتبه به‌عنوان رتبه اول معیارها و شاخص شبکه حمل‌ونقل با بالاترین میانگین رتبه به‌عنوان رتبه اول در بین شاخص‌های تأثیرگذار در توسعه گردشگری شاهرود معرفی شدند. در رتبه‌بندی زیر معیارها، شاخص شبکه حمل‌ونقل، بودجه خانواده و شاخص خاطرات خوب سفر و اعتماد به ترتیب با بیشترین میانگین رتبه در رتبه‌های اول تا سوم شاخص‌های تأثیرگذار بر توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قرار گرفتند و در انتها پیشنهاداتی در زمینه شاخص‌های تأثیرگذار در گردشگری شهری ارائه گردید.
تاریخچه مقاله:	
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۲۱	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۸/۲۲	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۱۵	
دسترسی آنلاین: ۱۴۰۲/۰۳/۲۲	
کلیدواژه‌ها:	
گردشگری شهری، رتبه‌بندی، معیارهای تأثیرگذار، شاهرود، گردشگری شهری پایدار شاهرود.	

استناد: الطافی، مصطفی؛ اسکندری ثانی، محمد؛ متولی، صدرالدین؛ جانباز قبادی، غلامرضا (۱۴۰۲). شناسایی، تحلیل، رتبه‌بندی معیارهای تأثیرگذار بر گردشگری شهری (مطالعه موردی: شهر شاهرود). *جغرافیا و پایداری محیط*، ۱۳ (۲)، ۱۹-۳۷. DOI: 10.22126/GES.2022.8129.2566

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه رازی

مقدمه

گردشگری و اوقات فراغت فعالیتی بسیار پیچیده است که با بخش‌های دیگر جامعه و اقتصاد وجوه مشترکی دارد (رکن‌الدین افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵) و به‌عنوان یکی از مهم‌ترین صنایع توسعه پایدار، فرصت بزرگ فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی برای شهرهای مختلف به وجود می‌آورد (چهار بالش، ۱۳۹۰). گردشگری به‌عنوان یک مجموعه و نظامی از عناصر به‌هم پیوسته می‌باشد که در تمامی مراحل با هم در تعامل هستند. از جمله این عناصر، زیرساخت‌ها (احدزاد روشنی و فیضی، ۱۳۹۲) و همچنین اماکن اقامتی و رفاهی از مهم‌ترین عناصر نظام فضایی گردشگری هستند که کیفیت و کمیت آنها در میزان تحولات روبه‌رشد گردشگری به‌ویژه جذب و جلب رضایت گردشگران، بسیار حایز اهمیت است (علوی و رستمی، ۱۳۹۷). اغلب کشورها به گردشگری به‌عنوان یک ضرورت نگاه می‌کنند و از تمامی ظرفیت‌ها و امکانات خود استفاده می‌کنند تا به کسب منافع و مزایای موردنظر خود دست یابند (قالیباف و شعبانی فرد، ۱۳۹۰). گردشگری یک مسئله اقتصادی است و به‌عنوان صنعتی نوپا در جهان، در ردیف یکی از سه منبع درآمدی اول به شمار می‌آید (صابری و همکاران، ۱۳۹۷) و علی‌رغم سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های گردشگری در ایران تاکنون نتوانسته‌ایم در این عرصه به توسعه برسیم (سعیدی و همکاران، ۱۳۹۱) که در این میان تبلیغات به نقش بسیار مهمی دارد و در صورتی که تبلیغات به شکلی مناسب در جهت معرفی جاذبه‌های شهرها انجام شود شمار گردشگران شهرها چندبرابر خواهد شد (قربانی، ۱۳۹۴).

گردشگری در قرن بیست و یکم، در چارچوب نوآوری‌های فناوری و کارکردهای جدید مدیریتی از یک‌سو و سیطره همه‌جانبه سرمایه‌داری همراه با شکل‌گیری اقتصاد جهانی و کم‌رنگ‌شدن مرزهای سیاسی از سوی دیگر، سبب تحولات بسیاری در فضاهای جغرافیایی شده است (Emekli & Baykal, 2011: 185). صنعت گردشگری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و متنوع‌ترین صنایع درآمدزا در دنیا مطرح و (شمس‌الدینی و همکاران، ۱۳۹۶). افزایش سطح درآمد و بهبود وضعیت حمل‌ونقل و شبکه‌ها، شرایط را برای انتخاب از میان تنوع بیشتری از مقاصد سفر فراهم کرده است. (بهدوست و همکاران، ۱۴۰۰) تا جایی که بعضی از کشورها با استفاده از گردشگری توانسته‌اند بسیاری از مشکلات از قبیل بیکاری، پایین بودن سطح درآمد، سرانه و کمبود درآمد ارزی را پوشش دهند (اکبرپور سراسکانرود و همکاران، ۱۳۹۰).

آگاهی جوامع از گردشگری سبب شده است که گردشگری مفهومی بسیار گسترده در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و حتی محیطی پیدا کند و از ابزار توسعه پایدار باشد (Tahmasebi & Majidi, 2005). توسعه پایدار گردشگری از بهترین گزینه‌های ممکن برای حرکت به‌سوی توسعه پایدار است. عبارت توسعه پایدار برای اولین بار در سال ۱۹۷۰ میلادی در «اعلامیه کوکوبوک» در خصوص محیط‌زیست و توسعه به کار رفت؛ ولی اولین بار به طور رسمی برانتلند^۱ در سال ۱۹۸۷ در گزارش آینده مشترک ما مطرح کرد (ویلر، ۱۳۸۴: ۷). توسعه پایدار یک مفهوم سیاسی است و دستیابی به اهداف گردشگری پایدار قویاً به توزیع قدرت و نظام سیاسی جامعه بستگی دارد (Kerimoglu & Ciraci, 2008). واژه توسعه پایدار مفهومی ارزشی است که در آن مسئولیت‌های نسل حاضر و نسل‌های آینده نشان‌داده شده است. از دهه ۱۹۹۰ حرکت از گردشگری به‌سوی رویکرد توسعه پایدار گردشگری آغاز شد (Jurowski et al., 1997). لازمه ایجاد گردشگری پایدار، شناخت قابلیت‌ها و توانمندی‌ها، در هر منطقه است (ناصریان اصل و همکاران، ۱۴۰۰)؛ بنابراین اثراتی که گردشگری می‌تواند در اقتصاد، فرهنگ، محیط‌زیست و کالبد شهر بگذارد را می‌توان در دو بعد مثبت و منفی ارزیابی کرد. عدم مدیریت و برنامه‌ریزی می‌تواند توازن و توسعه پایدار گردشگری شهر را برهم بریزد؛ لذا با برنامه‌ریزی و همکاری مسئولان و شهروندان می‌توان به توسعه پایدار گردشگری دست یافت (دیوسالار، ۱۳۹۳: ۳) و در این بین تبادلات فرهنگی و اجتماعی در گردشگری انجام می‌گیرد یکی از اهداف توسعه آن در میان برخی از کشورها است (دادخواه و همکاران، ۱۳۹۴).

تعریف جامعی از شهر که بتواند شامل کلیه شهرهای جهان باشد مشکل است؛ ولی شهرها به سیستم اقتصادی و اجتماعی، همسان وابسته نبوده و نکات مشترکی بین آنها وجود ندارد تا مبنایی برای تعریف عام شمول شهرها باشد (فرید، ۱۳۸۲: ۱). شهرها مدیریت می‌شوند تا بتوانند رفاه و آسایش ساکنان خود را تأمین کنند. مدیریت شهری دارای تشکیلات

وسیع است و نقش مهمی در موفقیت برنامه‌ها و طرح‌های توسعه شهری و همچنین رفع نیاز جمعیت، جریان عبور و مرور در شهر، رفاه عمومی، مسکن، کاربری زمین، تفریح، فرهنگ، اقتصاد، تأسیسات زیربنایی و امثال آن‌ها، بر عهده دارد (اسکندری ثانی و رضایی، ۱۳۹۷).

فضای شهری کارکرد تنگاتنگ شهر و پیرامون از اهمیت اساسی در برکنش‌های فضایی برخوردار می‌باشد؛ به طوری که حجم زیادی از گردشگری در شهرها متمرکز می‌شوند. زیرا نواحی شهری به علت داشتن جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی بسیار غالباً مقاصد گردشگری مهمی محسوب می‌گردند. شهرها معمولاً جاذبه‌های متنوع و بزرگی برای جذب گردشگران دارند (Timothy & Wall, 1995) و به عنوان مقاصد گردشگری، دارای عملکرد چندمنظوره هستند. آنها به عنوان دروازه ورودی به کشور، مراکز اقامت و مبدأ سفر به سایر مناطق مجاور خود هستند. محل سکونت، سرویس غذا، ارتباطات، حمل و نقل سایر خدمات گردشگری در شهرها واقع‌اند که بازدیدکنندگان از مناطق اطراف شهر و خود شهر از آن‌ها استفاده می‌کنند (پاپلی یزدی، ۱۳۸۲: ۷۲). شهر پایه و اساس توسعه گردشگری است؛ چرا که بسیاری از شهرها تمامی جاذبه‌های گردشگری را در خود جای داده‌اند (قالیباف و شعبانی فرد، ۱۳۹۰). در این میان گردشگری شهری یکی از اجزای مهم صنعت گردشگری بوده و نیروی اصلی در زمینه بهبود توسعه اقتصادی و فرهنگی شهرها به حساب می‌آید (موحد و همکاران، ۱۳۹۰).

گردشگری شهری، از دهه ۱۹۸۰ به موضوعی مهم در ادبیات گردشگری و یکی از گونه‌های اصلی توریسم تبدیل شد و علی‌رغم این که هنوز به جایگاه واقعی خود در ادبیات علمی نرسیده و تعاریف آن اغلب مبهم و ساختار آن نامشخص است، با این وجود هم اکنون ۳۷ درصد از حجم گردشگران جهانی را تشکیل می‌دهد و انتظار می‌رود که به طور مستمر این روند فزونی یابد (Wang et al., 2010). این نوع گردشگری رایج‌ترین الگوی مورد استناد در اغلب مطالعات و الگوی پیشنهادی سازمان جهانی گردشگری است که انواع جاذبه‌های گردشگری را که شامل جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی و جاذبه‌های انسان‌ساخت می‌شود را معرفی می‌کند (قالیباف و شعبانی فرد، ۱۳۹۰). اصطلاح گردشگری شهری به‌سادگی بیانگر گشت‌وگذار در مناطق شهری و جستجوی عملکرد خاص آن نقطه شهری است (Lia et al., 2017).

گردشگری شهری، کنش متقابل گردشگران میزبان و تولید فضای گردشگری پیرامون سفر به مناطق شهری بانگیزه‌های متفاوت و بازدید از جاذبه‌ها و استفاده از تسهیلات و خدمات مربوط به گردشگری است که به‌عنوان یک الگوی فضایی دربرگیرنده، در برکنشی از وضعیت پسامدرن و رویکرد سرمایه‌داری در سیطره فضاهای جغرافیایی و در راستای ساختار شکنی گردشگری انبوه شکل می‌گیرد. جریان گردشگری شهری خود در سه جزء ساختاری پردازش می‌شود که در کنار هم شکل‌گیری گردشگری در شهرها را سبب می‌گردند. این اجزاء یعنی مدیریت، فضابندی و گونه‌شناسی بنیانی را فراهم می‌آورند که در چارچوب آن روندی از جریان گردشگری شکل گرفته و پیامدهایی را رقم می‌زند (Nowacki, 2013). در همین زمینه، از جمله اثرهایی که توسعه گردشگری شهری پایدار به دنبال دارد، اثرهایی است که بر کیفیت زندگی شهروندان بر جای می‌گذارد. بین اثرات گردشگری و رضایت از قلمروهای مختلف زندگی رابطه وجود دارد و با افزایش سطح توسعه گردشگری کیفیت زندگی ساکنان محلی افزایش می‌یابد (Silva et al., 2018)؛ بنابراین بنا به اهمیت موضوع مذکور، هدف اصلی پژوهش حاضر پاسخ به این پرسش است که چه معیارها و شاخص‌هایی در توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود تأثیرگذار بوده و می‌توانند در توسعه پایدار شهر نیز نقش داشته باشند؟

بنابراین باتوجه به موضوع فرضیه‌های زیر صورت‌بندی شده است:

فرضیه اول: به نظر می‌رسد سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی می‌تواند به‌عنوان یکی از معیارهای توسعه صنعت گردشگری شهری پایدار شاهرود در نظر گرفته شود.

فرضیه دو: به نظر می‌رسد معیار عوامل زیرساختی می‌تواند به‌عنوان عاملی برای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

فرضیه سه: به نظر می‌رسد معیار عوامل تبلیغات و رسانه می‌تواند به‌عنوان معیاری برای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

فرضیه چهار: به نظر می‌رسد معیار اماکن اقامتی و تفریحی می‌تواند به‌عنوان معیاری برای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

فرضیه پنج: به نظر می‌رسد معیار عوامل اقتصادی و مالی می‌تواند به‌عنوان معیاری برای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

فرضیه شش: به نظر می‌رسد معیار عوامل فرهنگی و اجتماعی می‌تواند به‌عنوان معیاری برای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

در شکل ۱، مدل مفهومی پژوهش قابل مشاهده است.

شکل ۱. نمودار مدل مفهومی (یافته‌های پژوهش)

در ارتباط با مقوله گردشگری مطالعات زیادی در سطح داخلی و خارجی صورت گرفته است که در ذیل به تعدادی از آنها اشاره می‌گردد:

نواچی و همکاران، پژوهشی با عنوان ارائه الگوی راهبردی توسعه گردشگری شهری مبتنی بر توسعه پایدار شهری لهستان انجام داده‌اند. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان‌دهنده آن است که پارادایم‌ها و راهبردهای مبتنی بر توسعه پایدار گردشگری در نواحی گردشگری شهری در حد نسبتاً مطلوبی اجرا شده است. همچنین استراتژی‌های توسعه گردشگری در اسناد مرتبط با برنامه‌ریزی شهری شهرهای لهستان منطبق بر اهداف توسعه پایدار گردشگری است (Nowacki et al., 2018). کانکهن و همکاران، در پژوهشی با عنوان مدیریت پایدار گردشگری در شهرستان کلر به این نتیجه رسیده‌اند که مقررات و دستورالعمل‌های موجود جهت اعمال مدیریت گردشگری شهری پایدار با ذی‌نفعان و خط‌مشی‌گذاران ارتباط مؤثر برقرار نمی‌کند (Conaghan et al., 2015). لی و همکاران، در مقاله‌ای به بررسی محل هتل‌ها با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی و رگرسیون لجستیک در شهر هنگ‌کنگ پرداختند و نتیجه گرفتند که امکانات حمل‌ونقل در اطراف هتل‌ها، با اندازه‌تعداد ایستگاه‌های حمل‌ونقل عمومی شهری و وسعت زمین ترافیکی، در انتخاب محل هتل مؤثر است. باتوجه به یافته‌های ناسازگار، تأثیر حمل‌ونقل و جاذبه‌های توریستی در مکان‌یابی هتل‌ها باید بیشتر بررسی شود (Li et al., 2015).

مارکو و همکاران، در مقاله‌ای به بررسی موقعیت مکانی هتل‌ها در اقتصاد گردشگری شهرهای اسپانیا پرداخت و نتیجه گرفت که انتخاب محل مناسب برای هتل‌ها، تأثیر چشمگیری بر سود هتل‌ها دارد که نشان‌دهنده رابطه U شکل بین دو متغیر است. هزینه، به‌جای درآمد، به‌عنوان منبع اصلی سود خالص هتل به دلیل موقعیت مناسب شناخته شده است (Marco et al., 2016). یانگ و همکاران، به بررسی عوامل تعیین‌کننده رضایت گردشگران با مکان هتل‌های شهری در شهر لس‌آنجلس پرداختند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد دسترسی به جاذبه‌های گردشگری، فرودگاه‌ها، دانشگاه‌ها، حمل‌ونقل عمومی، فضاهای سبز و پارکینگ، اهمیت زیادی دارد و گردشگران از آن رضایت دارند (Yang et al., 2017). زندگی و گودرزیان (۱۳۹۳) با بررسی مشخصه‌های منظر شهری به‌عنوان رویکرد منظرین به شهر و شناسایی گردشگری موفق، نقش

رویکرد منظرین در موفقیت گردشگری شهری را بررسی کرده و مشخص شد این رویکرد با وجود نوین بودن، به دلیل برخورداری از ویژگی‌های منحصر به فرد نه تنها باعث ادراک صحیح گردشگران از شهر و توفیق گردشگری می‌شود، بلکه تعاملات میان شهروندان و آنان را نیز موجب خواهد شد.

نتایج پژوهش امیری (۱۳۹۴) باهدف بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری تاریخی در شهرستان جیرفت نشان داد تقویت مسائل مدیریتی استان در جهت توجه به بخش گردشگری، تقویت زیر ساخت‌های لازم جهت توسعه گردشگری، اعطای تسهیلات لازم به حوزه گردشگری، تقویت تحقیقات بخش گردشگری، ارتقای سطح فرهنگی جامعه و زیر ساخت‌های اجتماعی، تبلیغات در راستای جذب گردشگر، تقویت آموزش در گردشگری، تقویت سرمایه‌گذاری در حوزه گردشگری، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری تاریخی در شهرستان جیرفت هستند. نتایج مطالعه بافتی زاده و همکاران (۱۳۹۵) باهدف سطح‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شهر اهواز نشان داد رضایت از خدمات به گردشگران، توجه به فرهنگ محلی، توجه به صنایع و محصولات فرهنگی و امکانات رفاهی، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شهری در محدوده مطالعاتی هستند. زالی و عطریان (۱۳۹۵) در پژوهشی باهدف تدوین سناریوهای توسعه گردشگری شهری بر اساس اصول آینده‌پژوهی در همدان به این نتیجه رسیدند که عوامل متعددی در توسعه گردشگری استان مؤثر هستند. این عوامل به ترتیب میزان اثرگذاری شامل طرح جامع گردشگری، بودجه، رسانه‌ها، سیاست‌های تشویقی، قوانین و مقررات گردشگری، دانش فنی، فرهنگ پذیرش گردشگر و بخش خصوصی هستند.

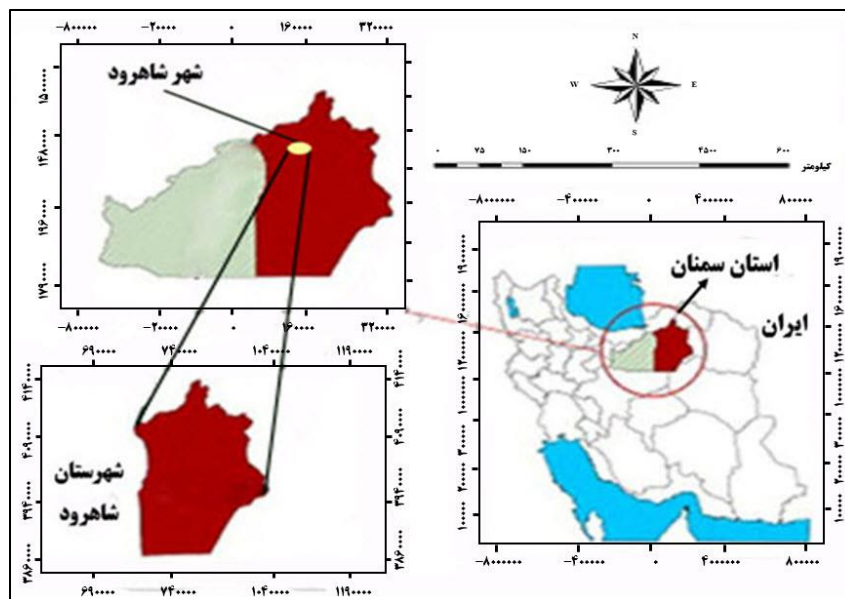
ضیایی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان طراحی و تدوین الگوی سه‌بعدی مدیریت گردشگری شهر تهران، به این نتیجه رسیدند که در طراحی الگوی مدیریت گردشگری شهر تهران توجه به عوامل ساختاری، محیطی و محتوایی ضرورت دارد. نتایج پژوهش تقوایی و حسینی‌خواه (۱۳۹۶) باهدف برنامه‌ریزی توسعه صنعت گردشگری مبتنی بر روش آینده‌پژوهی و سناریونویسی در شهر یاسوج نشان داد شرایط آب‌وهوایی و اقلیم، طرح جامع گردشگری، تأسیسات زیربنایی، رسانه‌ها، خدمات رفاهی، آداب‌ورسوم، بخش خصوصی و امنیت، پیشران‌های حیاتی توسعه صنعت گردشگری پایدار در شهر یاسوج هستند. علی‌اکبری و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای پیشران‌های مؤثر بر وضعیت آینده گردشگری پایدار شهر کرمان را با رویکرد آینده‌پژوهی بررسی کرده‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد رقابت‌پذیری، حذف موانع سفر، توسعه و گسترش فضاهای ساخته شده مرتبط با گردشگری، تخریب محیط در اثر ساخت‌وسازها و مشارکت و همبستگی، پیشران‌های مؤثر بر آینده گردشگری پایدار محدوده مطالعاتی هستند.

باتوجه به پیشینه‌های داخلی و خارجی متعدد که جهت توسعه گردشگری در زمینه‌های مختلف که معیارها و شاخص‌های متفاوتی را بررسی کردند. در پژوهش حاضر با در نظر گرفتن معیارها و شاخص‌های تأثیرگذار در توسعه گردشگری شهری پایدار ضمن بررسی آنها نسبت به اولویت‌بندی و میزان تأثیرگذاری آنها در گردشگری شهری پایدار اقدام شد اگرچه این پژوهش دارای تشابه با بسیاری از پژوهش‌هایی از این دست می‌باشد لیکن تفاوت این پژوهش با مطالعات دیگر جامعیت معیارها و شاخص‌های مورد بررسی می‌باشد.

مواد و روش‌ها

محدوده مورد مطالعه

شاهرود ۵۱۴۱۹ کیلومتر مربع مساحت دارد و در حاشیه شمالی دشت کویر و در دامنه‌های جنوبی رشته‌کوه البرز در طول جغرافیایی بین ۵۴ درجه و ۵۸ دقیقه و ۵۷ درجه و ۳۰ دقیقه و عرض جغرافیایی بین ۳۴ درجه و ۵۰ دقیقه و ۳۷ درجه و ۴۷ دقیقه قرار دارد، با ارتفاع ۱۳۸۰ متر از سطح دریا واقع شده است، شاهرود در مسیر منتهی به مشهد مقدس قرار دارد و از شمال به شهرهای آزادشهر، گنبدکلووس، رامیان و گرگان در استان گلستان، از شرق به شهرهای سبزوار و بردسکن در استان خراسان رضوی و شهر میامی در استان سمنان، از سمت جنوب به شهر طبس در استان خراسان جنوبی و شهر خور در استان اصفهان و از سمت غرب به شهر دامغان در استان سمنان محدود است. جمعیت شاهرود بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۱۵۰۱۲۹ نفر است. شکل ۲ موقعیت شهر شاهرود نشان داده شده است.

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

در میان طبیعت بی نظیر ایران، بی اغراق شاهرود، قاره کوچکی است و اکثر شرایط اقلیمی که در کشور وجود دارد را در این شهرستان می توان یافت. کوچک ترین و کوتاه ترین مرز میان کویر و دریا نیز در شاهرود است و مهم تر آنکه وجود کوتاه ترین کوه ها در منطقه البرز شرقی این شهر موجب عبور ابرهای تشکیل شده در دریای خزر از روی این کوه ها و بارش باران در منطقه کویر شده که منظره شگفت انگیزی را به وجود می آورد. یکی از ویژگی های مهم شاهرود وسعت و تنوع اقلیم آن است. شهری که اگر چه بر حاشیه کویر قرار دارد، اما هرگز اسیر آن نشده است و بسیار بیشتر از دیگر شهرها سرسبز است. در شاهرود چهار فصل سال را می توان دید و این باعث به وجود آمدن طبیعتی زیبا شده است. شاهرود دارای ۵۶ اثر باستانی شامل ۸ قلعه، پنج برج باستانی، چهار یخدان، ۱۲ کاروان سرا، سه تپه باستانی، ۹ مسجد و چهار تکیه است. از بناهای تاریخی شهر می توان به آرامگاه بایزید بسطامی، آرامگاه شیخ ابوالحسن خرقانی، بقعه شیخ حسن جوری، آرامگاه ابن یمنین، کاروانسرای میان دشت، کاروانسرای میامی، کاروانسرای بهشت از بناهای دوره صفوی، کاروانسرای سپنج، کاروانسرای عباس آباد، قلعه سنگی نکارم، مسجد جامع شاهرود و موزه شاهرود اشاره کرد.

روش مطالعه

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش تحلیلی و توصیفی است. در این تحقیق از پرسش نامه به عنوان ابزار جمع آوری اطلاعات بهره گرفته شده است که حاوی ۳۰ سؤال در مورد موضوع تحقیق است. این سؤالات به دو صورت باز و بسته می باشد. در سؤالات باز، سؤالاتی از قبیل جنس، سن، میزان تحصیلات و... مطرح گردیده است و در سؤالات بسته از طیف لیکرت جهت اندازه گیری نظرات در مورد ابعاد مختلف پژوهش استفاده شده است. با به کارگیری تکنیک دلفی که در دو مرحله پرسش نامه ها تهیه شده است، مرحله اول، مهم ترین عوامل مؤثر در توسعه گردشگری شهر شاهرود در موضوعات محوری با در نظر گرفتن حوزه های مختلف و همه جانبه توسعه گردشگری، به استخراج کلی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شاهرود در ۶ معیار اصلی که عبارت اند از: ۱. سیاست گذاری و برنامه ریزی؛ ۲. عوامل زیرساختی؛ ۳. رسانه؛ ۴. عوامل اقامتی و رفاهی؛ ۵. اقتصادی و مالی؛ ۶. فرهنگی و اجتماعی انجامید. برای ۶ معیار معرفی شده نیز زیر معیارهایی مشخص شده است که در جداول متفاوت معرفی شده است. جامعه آماری این پژوهش با توجه به در دسترس نبودن تعداد دقیق کارشناسان مرتبط با گردشگری در شهر شاهرود با روش نمونه گیری غیر تصادفی، از طریق نمونه گیری در دسترس استفاده شد و برای ۵۰ نفر از آنها پرسش نامه تهیه گردید. برای تعیین پایایی از آلفای کرونباخ استفاده گردید که برابر با ۰/۹۸۵ و جهت تحلیل داده های جمع آوری شده از نرم افزار آماری SPSS استفاده و تحلیل گردید. در مرحله دوم بر اساس آزمون تحلیلی آزمون فریدمن و ضریب کای اسکوئر و

با استفاده از طیف لیکرت عوامل مؤثر در توسعه گردشگری شهری پایدار مورد آزمون قرار گرفتند.

نتایج

پرسش‌شوندگان با مشخصاتی مانند جنسیت، بازه سنی و سطح تحصیلات، مورد پرسش واقع گردیدند. در بخش جنسیت از بین پاسخگویان ۷۰ درصد را مردان و ۳۰ درصد را زنان تشکیل داده‌اند؛ در بخش گروه سنی بازه‌های ۳۱ تا ۴۰، ۴۱ تا ۵۰، ۵۱ تا ۶۰ و به ترتیب ۳۰ درصد، ۵۰ درصد و ۲۰ درصد از پاسخ‌ها را به خود اختصاص دادند. از نظر سطح تحصیلات از کل نمونه ۴۰ درصد دارای مدرک دکتری و ۶۰ درصد نیز دارای مدرک فوق‌لیسانس بوده‌اند.

تحلیل یافته‌ها

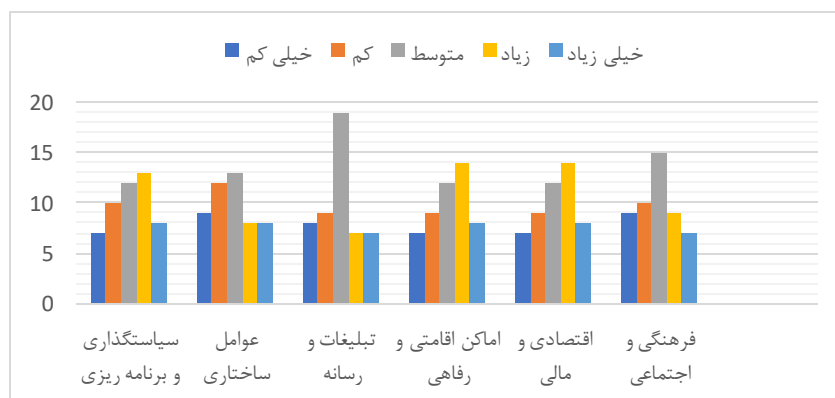
تحلیل یافته‌های پژوهش بر اساس تجزیه و تحلیل پرسش‌ها و هر یک از شاخص‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری مناسب صورت گرفت، پژوهش حاضر از آنجایی که قالب آن به روش پیمایشی انجام شده است که پرسش‌نامه‌ای بالغ بر ۳۰ پرسش به صورت بسته طراحی و تدوین گردید این ۳۰ پرسش به عنوان زیر معیار ۶ معیار در قالب مجزا به عنوان معیارهای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود با موضوعیت سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، عوامل زیرساختی، تبلیغات و رسانه، عوامل اقامتی و رفاهی، اقتصادی و مالی و فرهنگی و اجتماعی تقسیم‌بندی و با استفاده از طیف لیکرت مورد نظرسنجی قرار گرفته و مؤلفه‌های آن تحلیل و بررسی گردید. جهت تحلیل یافته‌های پژوهش حاضر با استفاده از طیف لیکرت در خصوص معیارهای شش‌گانه نظرسنجی شد (جدول ۱) و با استفاده از آزمون فریدمن نسبت به رتبه‌بندی این معیارها اقدام گردید (جدول ۲) و مشخص شد که معیار سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی با میانگین رتبه ۵/۱۱ در رتبه اول معیارهای تأثیرگذار بر گردشگری شهری شاهرود قرار گرفته و پس از آن معیار اماکن اقامتی و رفاهی با میانگین رتبه ۴/۳۲ در رتبه دوم قرار می‌گیرد؛ معیار اقتصادی و مالی با میانگین رتبه ۲/۵۵ به عنوان رتبه آخر برای شاخص‌های تأثیرگذار در توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود بر اساس آزمون فریدمن انتخاب گردید (شکل ۳).

جدول ۱. رتبه‌بندی معیارهای تأثیرگذار در توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود

عوامل	میانگین	انحراف معیار	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری	میانگین رتبه
سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی	۳/۴۰	۱/۲۵۲۵۹	۴۷۶/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۵/۱۱
اماکن اقامتی و رفاهی	۳/۳۰۸	۱/۲۴۸۱۶	۸۴/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۴/۳۲
عوامل ساختاری	۳/۱۹۲	۱/۲۹۱۰۷	۴۷۲/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۳/۵۲
فرهنگی و اجتماعی	۳/۱۲	۱/۲۸۷۳۰	۴۸۶/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۹۳
تبلیغات و رسانه	۳/۰۹۶	۱/۲۳۰۳۹	۵۵۴/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۵۷
اقتصادی و مالی	۳/۰۹۲	۱/۱۱۴۸۱	۵۴۴/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۵۵

جدول ۲. آزمون معیارهای مؤثر بر گردشگری شهری پایدار شاهرود

عوامل	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری
مجموع	۱۰۱/۹۲۵	۴۹	۰/۰۰

شکل ۳. معیارهای مؤثر بر توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود

سنجش شاخص‌های تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

در ادامه به بررسی و ارزیابی کیفی زیر معیارهای تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شهر شاهرود پرداخته شد. ابتدا ۵۰ پرسش‌نامه محقق ساخته در بین کارشناسان گردشگری توزیع شد و داده‌ها وارد SPSS و سپس بر روی این داده‌ها پردازش‌های موردنظر انجام گرفت. در تحلیل نتایج حاصل از پرسش‌نامه‌ها و نظرات کارشناسان شش معیار اصلی در قالب ۳۰ پرسش که هر معیار شامل ۵ پرسش بوده مورد آزمون قرار گرفته تا میزان اثرگذاری این معیارها در توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود مشخص گردد که نتایج به صورت زیر است:

فرضیه اول: به نظر می‌رسد سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی می‌تواند به‌عنوان یکی از معیارهای توسعه صنعت گردشگری شهری پایدار شاهرود در نظر گرفته شود.

در معیار اول شاخص‌هایی به‌عنوان زیر معیارهای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مشخص گردید و کارشناسان باتوجه به آن نظر خود را اعلام نموده‌اند که به ترتیب از خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد رتبه‌بندی شده است. نتایج این فرضیه به صورت جدول ۳ آمده است.

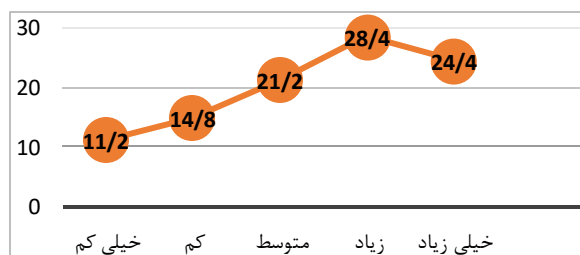
جدول ۳. زیر معیارهای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی تأثیرگذار بر گردشگری شهری پایدار شاهرود

میانگین رتبه	میانگین	انحراف معیار	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری	میانگین رتبه	گویه
۲/۴	۳/۱۶	۱/۲۹۹	۴۹۰/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۴	نیروی انسانی
۲/۸	۳/۳۲	۱/۲۵۳	۵۰۴/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۸	سیاست‌های تشویقی و انگیزشی
۳/۶	۳/۶۴	۱/۳۳۹	۵۶۰/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۳/۶	طرح جامع گردشگری
۲/۲۲	۳/۰۸	۳/۳۵۳	۴۶۰/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۲۲	تخصص و جامعیت در مدیریت
۳/۹۸	۳/۸۰	۱/۱۷۸	۶۲۰/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۳/۹۸	امنیت

در این معیار شاخص امنیت با میانگین ۳/۸۰ و میانگین رتبه ۳/۹۸ در رتبه اول این معیار و شاخص تخصص و جامعیت در مدیریت با میانگین ۳/۰۸ و میانگین رتبه ۲/۲۲ به‌عنوان رتبه آخر این معیار مشخص شدند که به‌عنوان شاخص‌های دارای بالاترین و کمترین امتیاز از منظر کارشناسان انتخاب شدند؛ بنابراین باتوجه به جدول ۴ و شکل ۴ فرضیه اول تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد. بدین ترتیب ضمن اینکه می‌توان نتیجه گرفت که معیار سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی می‌تواند به‌عنوان یکی از معیارهای مهم توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد، بر اساس آزمون فریدمن فرضیه به اثبات می‌رسد. شاخص‌های این معیار نیز باتوجه به تحلیل در نرم‌افزار SPSS از وضعیت متوسط به خیلی کم ۴۷/۲ درصد بوده و از متوسط به خیلی زیاد ۷۴ درصد می‌باشد؛ لذا معیار سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان توسعه و گسترش گردشگری که دارای شاخص‌های پنج‌گانه متشکل از نیروی انسانی، سیاست‌های تشویقی و انگیزشی، طرح جامع گردشگری، تخصص و جامعیت در مدیریت و امنیت با ضریب کای اسکاتر ۹۷/۶۴۴ می‌باشد که دارای اهمیت زیادی در توسعه گردشگری می‌باشد و باتوجه به اینکه از نظر کارشناسان نیز مناسب و مثبت ارزیابی شده است در گسترش و توسعه گردشگری تأثیرگذار بوده و می‌تواند به‌عنوان یکی از معیارهای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

جدول ۴. آزمون زیر معیارهای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در شاخص‌های تأثیرگذار بر گردشگری شهری پایدار شاهرود

عوامل	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری
مجموع ۵ عامل	۹۷/۶۴۴	۴۹	۰/۰۰

شکل ۴. شاخص‌های سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

در بررسی زیر معیارهای معیار دوم؛ یعنی عوامل زیرساختی در تأثیرگذاری بر توسعه گردشگری شهری شاهرود فرضیه ذیل مطرح می‌گردد.

فرضیه دو: به نظر می‌رسد معیار عوامل زیرساختی می‌تواند به‌عنوان عاملی برای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

در معیار دوم شاخص‌هایی به‌عنوان زیر معیار عوامل زیرساختی با پنج مؤلفه در پرسش‌نامه به آن‌ها اشاره شد و کارشناسان باتوجه به آن نظر خود را اعلام نموده‌اند که به ترتیب از خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد رتبه‌بندی شده است. نتایج این فرضیه به‌صورت جدول ۵ آمده است.

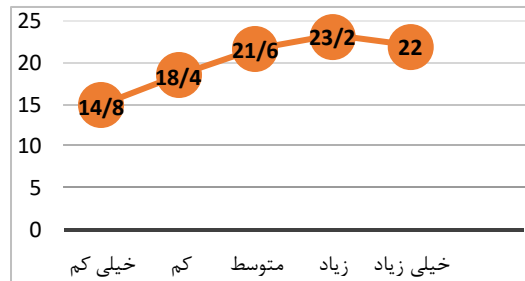
جدول ۵. زیر معیارهای عوامل زیرساختی تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

عوامل	میانگین	انحراف معیار	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری	میانگین رتبه
شبکه حمل‌ونقل	۳/۸۰	۱/۱۹۵	۶۲۶/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۴/۳۵
اماکن بهداشتی و درمانی	۳/۱۸	۱/۳۳۵	۴۶۸/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۹۷
تأسیسات موجود در شهر	۲/۸۲	۱/۳۶۶	۴۶۸/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۱۷
شبکه ارتباطی پیاده	۲/۸۸	۱/۳۳۵	۴۷۲/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۲۹
وضعیت دسترسی‌ها به اماکن	۳/۲۸	۱/۴۰۰	۴۷۶/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۳/۲۲

در این معیار شاخص شبکه حمل‌ونقل با میانگین ۳/۸۰ و میانگین رتبه ۴/۳۵ در رتبه اول این معیار و شاخص تأسیسات موجود در شهر با میانگین ۲/۸۲ و میانگین رتبه ۲/۱۷ به‌عنوان رتبه آخر این معیار مشخص شدند و باتوجه به جدول ۶ و شکل ۵ فرضیه اول تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد. می‌توان نتیجه گرفت که اماکن رفاهی و خدماتی می‌تواند به‌عنوان یکی از معیارهای توسعه گردشگری شهری شاهرود قلمداد گردد که بر اساس آزمون فریدمن فرضیه به اثبات می‌رسد. شاخص‌های این معیار نیز باتوجه به تحلیل در نرم‌افزار SPSS از وضعیت متوسط به خیلی کم ۵۴/۸ درصد بوده و از متوسط به خیلی زیاد ۶۶/۸ درصد می‌باشد؛ لذا وضعیت معیار عوامل زیرساختی با ضریب کای اسکاتر ۱۱۴/۷۸۷ که متشکل از شاخص‌های شبکه حمل‌ونقل، اماکن بهداشتی و درمانی، تأسیسات موجود، شبکه ارتباطی و دسترسی و باتوجه به اینکه دارای اهمیت بسیار زیادی می‌باشد و همچنین با نظر کارشناسان که مناسب و مثبت ارزیابی شده است در گسترش و توسعه گردشگری تأثیرگذار بوده و می‌تواند به‌عنوان یکی از معیارهای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

جدول ۶. آزمون میانگین رتبه زیر معیارهای عوامل زیرساختی تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

عوامل	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری
زیر معیارهای عوامل زیرساختی	۱۱۴/۷۸۷	۴۹	۰/۰۰

شکل ۵. زیر معیارهای عوامل زیرساختی تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

در ادامه به بررسی و ارزیابی کیفی زیر معیارهای تبلیغات و رسانه که تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود هستند پرداخته شده است. در بررسی زیر معیارهای معیار سوم فرضیه ذیل مطرح می‌گردد.

فرضیه سه: به نظر می‌رسد معیار عوامل تبلیغات و رسانه می‌تواند به‌عنوان معیاری برای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

در معیار سوم شاخص‌هایی به‌عنوان زیر معیار تبلیغات و رسانه مشخص شد که کارشناسان باتوجه‌به آن نظر خود را اعلام نموده‌اند و به ترتیب از خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد رتبه‌بندی شده‌اند. نتایج این فرضیه به‌صورت جدول ۷ آمده است.

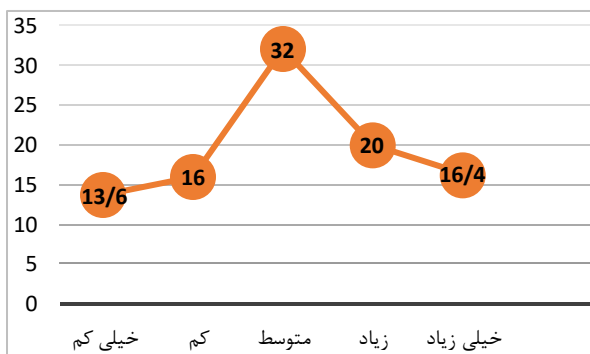
جدول ۷. زیر معیارهای تبلیغات و رسانه در عوامل تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

عوامل	میانگین	انحراف معیار	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری	میانگین رتبه
اجرای روش‌های متفاوت تبلیغات و اطلاع‌رسانی	۳/۲۰	۱/۲۴۵	۵۲۶/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۳/۲۶
رسانه‌های موجود و حاضر	۳/۰۸	۱/۲۰۹	۵۷۸/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۹۶
پوشش‌های رسانه‌ای	۳/۰۰	۱/۱۹۵	۶۳/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۷۶
تبلیغات و اجرای رسانه‌ای	۳/۰۴	۱/۳۲۴	۴۸۲/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۸۶
برندسازی	۳/۱۶	۱/۲۹۹	۴۹۰/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۳/۱۶

در این معیار شاخص روش‌های متفاوت تبلیغات و اطلاع‌رسانی با میانگین ۳/۲۰ و میانگین رتبه ۳/۲۶ در رتبه اول این معیار و شاخص پوشش‌های رسانه‌ای با میانگین ۳/۰۰ و میانگین رتبه ۲/۷۶ به‌عنوان رتبه آخرین معیار مشخص شدند و باتوجه‌به جدول ۸ و شکل ۶ فرضیه سوم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد. بدین ترتیب می‌توان نتیجه گرفت که تبلیغات و رسانه اگرچه نیازمند تقویت است لیکن در وضعیت تقریبی نرمال قرار دارد و می‌تواند یکی از معیارهای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد که بر اساس آزمون فریدمن فرضیه به اثبات می‌رسد. شاخص‌های این معیار نیز باتوجه‌به تحلیل در نرم‌افزار SPSS از وضعیت متوسط به خیلی کم ۶۱/۶ درصد بوده و از متوسط به خیلی زیاد ۶۸/۴ درصد می‌باشد؛ لذا وضعیت معیار تبلیغات و رسانه با شاخص‌های روش‌ها، رسانه‌های موجود، پوشش رسانه‌ای، اجرا و برندسازی با ضریب کای اسکاتر ۱۶/۲۸۱ و همچنین اهمیت بسیار زیاد آن در گسترش و توسعه گردشگری و اینکه از منظر کارشناسان گردشگری مثبت و مناسب ارزیابی شده است می‌تواند به‌عنوان یکی از معیارهای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

جدول ۸. آزمون میانگین رتبه معیارهای تبلیغات و رسانه در عوامل تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

عوامل	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری
مجموع ۵ عامل	۱۶/۳۸۱	۴۹	۰/۰۰

شکل ۶. زیر معیارهای تبلیغات و رسانه تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

در بررسی زیر معیارهای معیار چهارم یعنی اماکن اقامتی و خدماتی در تأثیرگذاری بر توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود فرضیه ذیل مطرح می‌گردد.

فرضیه چهارم: به نظر می‌رسد معیار اماکن اقامتی و تفریحی می‌تواند به‌عنوان معیاری برای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

در معیار چهارم شاخص‌هایی به‌عنوان زیر معیار اماکن اقامتی و خدماتی مشخص شد و کارشناسان باتوجه‌به آن نظر خود را اعلام نموده‌اند که به ترتیب از خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد رتبه‌بندی شده است. نتایج این فرضیه به‌صورت جدول ۹ آمده است.

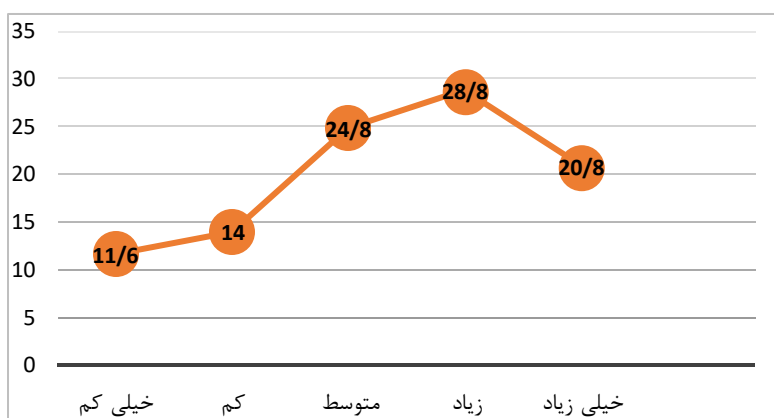
جدول ۹. زیر معیارهای اماکن اقامتی و خدماتی در عوامل تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود (منبع: یافته‌های پژوهش)

عوامل	میانگین	انحراف معیار	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری	میانگین رتبه
تنوع دستگاه‌های خدمات‌رسان	۳/۱۶	۱/۲۹۹	۴۹۰/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۶۳
اماکن اقامتی	۳/۲۸	۱/۱۹۶	۵۳۸/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۹۳
خدمات رفاهی	۳/۳۰	۱/۲۹۸	۴۹۶/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۹۸
مکان و نحوه پذیرایی	۳/۲۶	۱/۲۵۹	۴۹۶/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۸۸
بانک اطلاعات گردشگری	۳/۵۴	۱/۳۱۳	۵۴۴/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۳/۵۸

در این معیار شاخص بانک اطلاعات گردشگری با میانگین ۳/۵۴ و میانگین رتبه ۳/۵۸ در رتبه اول این معیار و شاخص تنوع دستگاه‌های خدمات‌رسان با میانگین ۳/۱۶ و میانگین رتبه ۲/۶۳ به‌عنوان رتبه آخرین معیار مشخص شدند و باتوجه‌به جدول ۱۰ و شکل ۷ فرضیه چهارم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد. بدین ترتیب می‌توان نتیجه گرفت که اماکن رفاهی و خدماتی می‌تواند به‌عنوان یکی از معیارهای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد که بر اساس آزمون فریدمن فرضیه به اثبات می‌رسد. شاخص‌های این معیار نیز باتوجه‌به تحلیل در نرم‌افزار SPSS از وضعیت متوسط به خیلی کم ۵۰/۴ درصد بوده و از متوسط به خیلی زیاد ۷۴/۴ درصد می‌باشد؛ لذا معیار اماکن اقامتی و رفاهی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان توسعه و گسترش گردشگری و جذب گردشگران که دارای شاخص‌های پنج‌گانه متشکل از تنوع دستگاه‌های خدمات‌رسان، اماکن اقامتی، خدمات رفاهی، مکان و نحوه پذیرایی و بانک اطلاعات گردشگری با ضریب کای اسکاتر ۴۰/۲۴۵ می‌باشد که دارای اهمیت زیادی در توسعه گردشگری و جذب گردشگر می‌باشد و باتوجه‌به اینکه از نظر کارشناسان نیز مناسب و مثبت ارزیابی شده است در گسترش و توسعه گردشگری تأثیرگذار بوده و می‌تواند به‌عنوان یکی از معیارهای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

جدول ۱۰. آزمون میانگین رتبه شاخص‌های اماکن اقامتی و خدماتی تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

عوامل	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری
مجموع ۵ عامل	۴۰/۲۴۵	۴۹	۰/۰۰

شکل ۷. زیر معیارهای اماکن اقامتی و خدماتی در تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

در ادامه به بررسی و ارزیابی کیفی زیر معیارهای اقتصادی و مالی که تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود هستند پرداخته شده است. در بررسی زیر معیارهای معیار پنجم فرضیه ذیل مطرح می‌گردد. فرضیه پنج: به نظر می‌رسد معیار عوامل اقتصادی و مالی می‌تواند به‌عنوان معیاری برای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

در معیار پنجم شاخص‌هایی به‌عنوان زیر معیار اقتصادی و مالی مشخص گردید و کارشناسان باتوجه‌به آن نظر خود را اعلام نموده‌اند که به ترتیب از خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد رتبه‌بندی شده است. نتایج این فرضیه به‌صورت جدول ۱۱ آمده است.

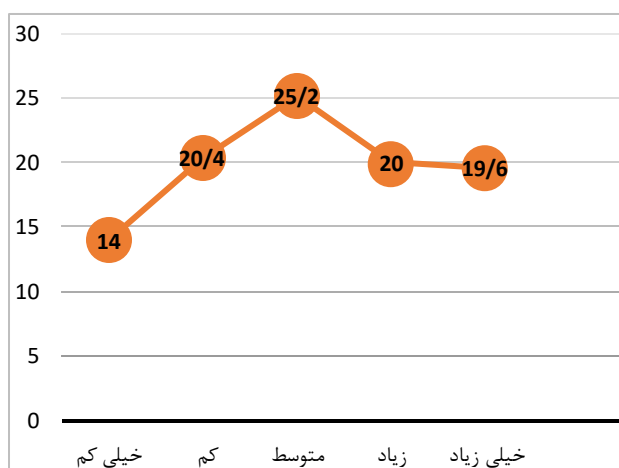
جدول ۱۱. زیر معیارهای اقتصادی و مالی در عوامل تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

عوامل	میانگین	انحراف معیار	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری	میانگین رتبه
سرمایه‌گذاری دولتی	۲/۳۰	۱/۰۳۵	۵۶۵/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۱/۶۸
بخش خصوصی	۳/۸۲	۱/۱۱۹	۶۲۸/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۴/۲۵
مؤسسات مالی	۲/۸۸	۱/۳۸۰	۴۵۸/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۶۳
رقابت‌پذیری	۲/۵۸	۱/۲۳۰	۵۴۲/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۱۳
بودجه خانواده	۳/۸۸	۱/۰۸۱	۶۶۲/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۴/۳۱

در این معیار شاخص بودجه خانواده با میانگین ۳/۸۸ و میانگین رتبه ۴/۳۱ در رتبه اول این معیار و شاخص سرمایه‌گذاری دولتی با میانگین ۲/۳۰ و میانگین رتبه ۱/۶۸ به‌عنوان رتبه آخرین معیار مشخص شدند و باتوجه به جدول ۱۲ و شکل ۸ فرضیه پنجم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد. بدین ترتیب می‌توان نتیجه گرفت که معیار اقتصادی و مالی اگرچه مثبت ارزیابی می‌شود؛ ولی نیازمند توجه بیشتر برای افزایش میزان تأثیرگذاری است البته می‌تواند به‌عنوان یکی از معیارهای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود باشد که بر اساس آزمون فریدمن فرضیه به اثبات می‌رسد. شاخص‌های این معیار نیز باتوجه به تحلیل در نرم‌افزار SPSS از وضعیت متوسط به خیلی کم ۵۹/۶ درصد بوده و از متوسط به خیلی زیاد ۶۴/۸ درصد می‌باشد؛ لذا وضعیت معیار عوامل زیرساختی با ضریب کای اسکاتر ۱۶۰/۲۹۳ که متشکل از شاخص‌های سرمایه‌گذاری دولتی، بخش خصوصی، مؤسسات مالی، رقابت‌پذیری و بودجه خانواده و باتوجه به اینکه دارای اهمیت بسیار زیادی می‌باشد و همچنین با نظر کارشناسان که مناسب و مثبت ارزیابی شده است اگرچه می‌تواند در گسترش و توسعه گردشگری تأثیرگذار بوده و به‌عنوان یکی از معیارهای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد. لیکن نیازمند بررسی عمیق‌تر موضوع از منظر خدمات عمومی می‌باشد.

جدول ۱۲. آزمون میانگین رتبه زیر معیارهای تأثیرگذار اقتصادی و مالی در گردشگری شهری پایدار شاهرود

عوامل	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری
مجموع ۵ عامل	۱۶۰/۲۹۳	۴۹	۰/۰۰

شکل ۸. زیر معیارهای اقتصادی و مالی تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

در بررسی زیر معیارهای معیار ششم یعنی عوامل فرهنگی و اجتماعی تأثیرگذاری بر توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود فرضیه ذیل مطرح می‌گردد.

فرضیه شش: به نظر می‌رسد معیار عوامل فرهنگی و اجتماعی می‌تواند به‌عنوان معیاری برای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

در معیار ششم شاخص‌هایی به‌عنوان زیر معیار عوامل فرهنگی و اجتماعی مشخص شدند که به ترتیب از خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد رتبه‌بندی شدند. نتایج این فرضیه به‌صورت جدول ۱۳ آمده است.

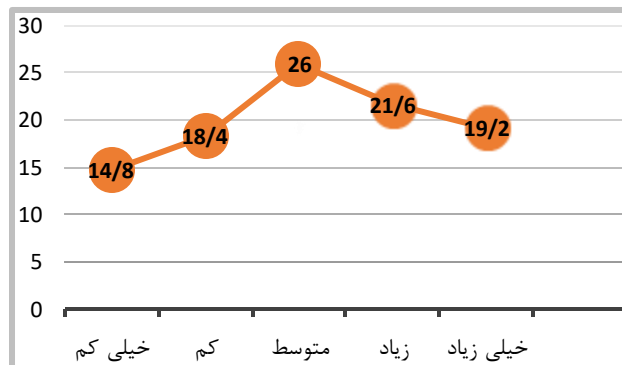
جدول ۱۳. زیر معیارهای عوامل فرهنگی و اجتماعی در عوامل تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

عوامل	میانگین	انحراف معیار	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری	میانگین رتبه
استقبال و پذیرش	۳/۱۰	۱/۳۴۴	۴۹۴/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۹۵
مسابقات فرهنگی و ورزش‌های بومی	۲/۹۴	۱/۲۸۴	۴۸۰/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۵۵
آثار تاریخی و مذهبی	۳/۰۰	۱/۲۶۲	۵۱۶/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۷۰
خاطرات خوب سفر و اعتماد	۳/۵۸	۱/۳۱۱	۵۴۲/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۴/۱۵
آداب‌ورسوم بومی و محلی	۲/۹۸	۱/۳۶۳	۴۶۲/۰۰	۴۹	۰/۰۰	۲/۶۵

در این معیار شاخص خاطرات خوب سفر و اعتماد با میانگین ۳/۵۸ و میانگین رتبه ۴/۱۵ در رتبه اول این معیار و شاخص مسابقات فرهنگی و ورزش‌های بومی با میانگین ۲/۹۴ و میانگین رتبه ۲/۵۵ به‌عنوان رتبه آخرین معیار مشخص و باتوجه‌به جدول ۱۴ و شکل ۹ فرضیه ششم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد. بدین ترتیب عوامل فرهنگی و اجتماعی می‌تواند یکی از معیارهای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود باشد که بر اساس آزمون فریدمن فرضیه به اثبات می‌رسد. شاخص‌های این معیار نیز باتوجه‌به تحلیل در نرم‌افزار SPSS از وضعیت متوسط به خیلی کم ۵۹/۲ درصد بوده و از متوسط به خیلی زیاد ۶۶/۸ درصد می‌باشد؛ لذا وضعیت معیار فرهنگی و اجتماعی با شاخص‌های استقبال و پذیرش، مسابقات فرهنگی و ورزش‌های بومی، آثار تاریخی و مذهبی، خاطرات خوب سفر و اعتماد و آداب‌ورسوم بومی و محلی با ضریب کای اسکاتر ۹۱/۵۷۹ و همچنین اهمیت بسیار زیاد آن در گسترش و توسعه گردشگری و اینکه از منظر کارشناسان گردشگری مثبت و مناسب ارزیابی شده است می‌تواند به‌عنوان یکی از معیارهای توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود قلمداد گردد.

جدول ۱۴. آزمون میانگین رتبه زیر معیارهای عوامل فرهنگی و اجتماعی تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

عوامل	کای اسکاتر	درجه آزادی	معناداری
مجموع ۵ عامل	۹۱/۵۷۹	۴۹	۰/۰۰

شکل ۹. زیر معیارهای عوامل فرهنگی و اجتماعی تأثیرگذار در گردشگری شهری پایدار شاهرود

بحث

می‌توان با مقایسه نتایج حاصل از پژوهش حاضر با تعدادی از پژوهش‌هایی که در گذشته انجام شده است پی برد که شباهت‌ها و تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند. به‌عنوان نمونه در پژوهشی در باره عوامل مؤثر در توسعه گردشگری تاریخی - فرهنگی با استفاده از مدل‌یابی معادلات ساختاری (مطالعه موردی: شهر تاریخی فرح‌آباد) قنبری و همکاران (۱۳۹۴) عامل‌های استخراج شده مشابهت بالایی با مقاله حاضر دارند؛ ولی در آن مقاله تأکید بر امکانات و خدمات رفاهی، فرهنگی و اجتماعی، و زیست‌محیطی بوده و بر اساس این معیارها الگوی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری فرح‌آباد طراحی شده است. در مقاله دیگری که از نظر موضوع دارای شباهت‌ها و تفاوت‌های بسیاری بوده و به‌وضوح قابل‌مشاهده است مقاله شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر گردشگری در کلان‌شهر شیراز با رویکرد آینده‌پژوهی (نصر، ۱۳۹۸) می‌باشد.

در این پژوهش که به شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شهر شیراز می‌پردازد شامل عوامل شامل پیشران‌های منابع آب، تبلیغات، مدیریت محلی، آثار تاریخی، امنیت غذایی، امنیت، سیاست‌های کلان ملی در حوزه گردشگری و

مشارکت شهروندان می‌باشد و بر آنها تأکید دارد بدین صورت که این متغیرها بیشترین تأثیرگذاری و کمترین تأثیرپذیری را بر آینده توسعه گردشگری شیراز دارند و از میان این عوامل، مدیریت به‌عنوان مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر سایر عوامل کلیدی شناسایی شده است. در مقاله دیگری در زمینه عوامل مؤثر بر گردشگری مورد مطالعه قرار گرفته است با عنوان برنامه‌ریزی توسعه صنعت گردشگری مبتنی بر روش آینده‌پژوهی و سناریونویسی (مطالعه موردی: شهر یاسوج) (تقوایی و حسینی‌خواه، ۱۳۹۶). هشت پیشران حیاتی از جمله؛ شرایط آب‌وهوایی و اقلیم، طرح جامع گردشگری، تأسیسات زیربنایی، رسانه‌ها، خدمات رفاهی، آداب‌ورسوم، بخش خصوصی و امنیت را به‌عنوان عوامل و پیشران‌های کلیدی توسعه صنعت گردشگری شهر یاسوج مشخص کرد که علاوه بر معیارهای بررسی شده در این پژوهش بر معیارهای شرایط آب‌وهوایی و اقلیم، طرح جامع گردشگری و آداب‌ورسوم تأکید دارد.

در نهایت در پژوهش حاضر که معیارهای شش‌گانه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، عوامل ساختاری، تبلیغات و رسانه، اقامتی و رفاهی، اقتصادی و مالی و فرهنگی و اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است. معیار سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی با تأکید بیشتر به‌عنوان مهم‌ترین معیار انتخاب گردید و از آنجایی که کلیه معیارها دارای شاخص‌هایی هستند این شاخص نیز مورد بررسی قرار گرفتند این شاخص‌ها به تعداد سی مورد هستند که شامل نیروی انسانی، سیاست‌های تشویقی و انگیزشی، طرح جامع گردشگری، تخصص و جامعیت در مدیریت، امنیت، شبکه حمل‌ونقل، اماکن بهداشتی و درمانی، تأسیسات موجود در شهر، شبکه ارتباطی پیاده، وضعیت دسترسی‌ها به اماکن، اجرای روش‌های متفاوت تبلیغات و اطلاع‌رسانی، رسانه‌های موجود و حاضر، پوشش‌های رسانه‌ای، تبلیغات و اجرای رسانه‌ای، برندسازی، تنوع دستگاه‌های خدمات‌رسان، اماکن اقامتی، خدمات رفاهی، مکان و نحوه پذیرایی، بانک اطلاعات گردشگری، سرمایه‌گذاری دولتی، بخش خصوصی، مؤسسات مالی، رقابت‌پذیری، بودجه خانواده، استقبال و پذیرش، مسابقات فرهنگی و ورزش‌های بومی، آثار تاریخی و مذهبی، خاطرات خوب سفر و اعتماد، آداب‌ورسوم بومی و محلی می‌باشند. کلیه شاخص‌های مورد بررسی نشانگر تأثیرگذار بودن بر گردشگری شهری پایدار می‌باشد در نهایت با توجه به اینکه هر کدام از معیارها در جامعیت تأثیرگذاری بر گردشگری شهری پایدار نقش دارند مشخص می‌شود که کلیه شاخص‌هایی که به‌عنوان زیر معیار برای سنجش میزان تأثیرگذاری بر گردشگری شهری پایدار شاهرود دارای نقش هستند به چه میزان است و کدام‌یک از شاخص‌ها در اولویت‌بندی و تأثیرگذاری با بالاترین رتبه قرار می‌گیرند.

نتیجه‌گیری

گردشگری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین صنایع توسعه پایدار، فرصت بزرگ فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی برای شهرهای مختلف به وجود می‌آورد. نواحی شهری به علت آنکه جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی بسیار زیادی دارند غالباً مقاصد گردشگری مهمی محسوب می‌گردند. در این بین شهر شاهرود نیز با بناهای تاریخی و مناطق دیدنی و طبیعی بسیار زیبا علی‌رغم دارا بودن پتانسیل مناسب همواره کمتر از ظرفیت خود پیشرفت کرده است؛ بنابراین یافته‌های ذیل بر اساس پژوهش در تعیین معیارهای تأثیرگذار در توسعه گردشگری شهری پایدار صورت پذیرفت و با استفاده از طیف لیکرت در خصوص معیارهای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، عوامل زیرساختی، تبلیغات و رسانه، عوامل اقامتی و رفاهی، اقتصادی و مالی و فرهنگی و اجتماعی نظرسنجی شد و با آزمون فریدمن نسبت به رتبه‌بندی این معیارها اقدام گردید و مشخص شد که معیار سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی با میانگین رتبه ۵/۱۱ در رتبه اول معیارهای تأثیرگذار بر گردشگری شهری پایدار شاهرود قرار گرفته و پس از آن معیار اماکن اقامتی و رفاهی با میانگین رتبه ۴/۳۲ در رتبه دوم و معیار اقتصادی و مالی با میانگین رتبه ۲/۵۵ در رتبه آخر معیارهای تأثیرگذار در توسعه گردشگری شهری شاهرود قرار گرفت. در بررسی شاخص‌ها که در نرم‌افزار SPSS تحلیل گردید.

در معیار اول شاخص امنیت با میانگین ۳/۸۰ و میانگین رتبه ۳/۹۸ در رتبه اول این معیار و شاخص تخصص و جامعیت در مدیریت با میانگین ۳/۰۸ و میانگین رتبه ۲/۲۲ به‌عنوان رتبه آخر معیار سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مشخص شدند که به‌عنوان شاخص‌های دارای بیشترین و کمترین امتیاز انتخاب شدند. این معیار در وضعیت متوسط به خیلی کم ۴۷/۲ درصد

بوده و از متوسط به خیلی زیاد ۷۴ درصد می‌باشد؛ لذا وضعیت کلی شاخص‌ها در معیار سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی از منظر کارشناسان گردشگری مثبت ارزیابی شده است. در معیار دوم شاخص شبکه حمل‌ونقل با میانگین ۳/۸۰ و میانگین رتبه ۴/۳۵ در رتبه اول این معیار و شاخص تأسیسات موجود در شهر با میانگین ۲/۸۲ و میانگین رتبه ۲/۱۷ به‌عنوان رتبه آخر معیار عوامل زیرساختی مشخص گردید. این معیار در وضعیت متوسط به خیلی نامناسب ۵۴/۸ درصد بوده و از متوسط به خیلی مناسب ۶۶/۸ درصد می‌باشد؛ لذا وضعیت عوامل زیرساختی از منظر کارشناسان گردشگری مثبت ارزیابی شد.

در معیار سوم شاخص روش‌های متفاوت تبلیغات و رسانه با میانگین ۳/۲۰ و میانگین رتبه ۳/۲۶ در رتبه اول این معیار و شاخص پوشش‌های رسانه‌ای با میانگین ۳/۰۰ و میانگین رتبه ۲/۷۶ به‌عنوان رتبه آخر معیار تبلیغات و رسانه مشخص شدند. در ارزیابی و بررسی وضعیت کلی، این معیار اگرچه نیازمند تقویت است لیکن در وضعیت تقریبی نرمال قرار دارد و میزان آن از وضعیت متوسط به خیلی کم ۶۱/۶ درصد بوده و از متوسط به خیلی زیاد ۶۸/۴ درصد می‌باشد؛ لذا وضعیت تبلیغات و رسانه از منظر کارشناسان گردشگری مثبت ارزیابی شد.

در معیار چهارم شاخص بانک اطلاعات گردشگری با میانگین ۳/۵۴ و میانگین رتبه ۳/۵۸ در رتبه اول این معیار و شاخص تنوع دستگاه‌های خدمات‌رسان با میانگین ۳/۱۶ و میانگین رتبه ۲/۶۳ به‌عنوان رتبه آخر معیار عوامل اقامتی و رفاهی مشخص شدند. وضعیت اماکن اقامتی و خدماتی از متوسط به خیلی نامناسب ۵۰/۴ درصد بوده و از متوسط به خیلی مناسب ۷۴/۴ درصد می‌باشد؛ لذا وضعیت اماکن اقامتی و خدماتی از منظر کارشناسان گردشگری مثبت ارزیابی شد. در معیار پنجم شاخص بودجه خانواده با میانگین ۳/۸۸ و میانگین رتبه ۴/۳۱ در رتبه اول این معیار و شاخص سرمایه‌گذاری دولتی با میانگین ۲/۳۰ و میانگین رتبه ۱/۶۸ به‌عنوان رتبه آخر معیار اقتصادی و مالی مشخص شدند. وضعیت کلی شاخص‌های اقتصادی و مالی از متوسط به نامناسب ۵۹/۶ درصد بوده و از متوسط به خیلی مناسب ۶۴/۸ درصد می‌باشد؛ لذا وضعیت اقتصادی و مالی از منظر کارشناسان گردشگری اگرچه مثبت ارزیابی می‌شود؛ ولی نیازمند توجه بیشتر برای افزایش میزان تأثیرگذاری می‌باشد.

در معیار ششم شاخص خطرات خوب سفر و اعتماد با میانگین ۳/۵۸ و میانگین رتبه ۴/۱۵ در رتبه اول این معیار و شاخص مسابقات فرهنگی و ورزش‌های بومی با میانگین ۲/۹۴ و میانگین رتبه ۲/۵۵ به‌عنوان رتبه آخر معیار فرهنگی و اجتماعی مشخص شدند. وضعیت کلی فرهنگی و اجتماعی و میزان آن از وضعیت متوسط به خیلی کم ۵۹/۲ درصد بوده و از متوسط به خیلی زیاد ۶۶/۸ درصد می‌باشد؛ لذا وضعیت فرهنگی و اجتماعی از منظر کارشناسان گردشگری مثبت ارزیابی شد.

در ارزیابی کلی شاخص‌ها مشخص گردید که شاخص شبکه حمل‌ونقل، بودجه خانواده و شاخص خطرات خوب سفر و اعتماد با میانگین رتبه ۴/۳۵، ۴/۳۱ و ۴/۱۵ به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم شاخص‌های تأثیرگذاری بر توسعه گردشگری شهری پایدار شاهرود هستند؛ بنابراین پیشنهاد می‌گردد تمرکز بر برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مناسب برای احیا و تثبیت شاخص‌هایی که توسط کارشناسان برای تأثیرگذاری بر گردشگری پایدار شاهرود در نظر گرفته‌اند الزامی است و همچنین برای افزایش میزان تأثیرگذاری سایر شاخص‌ها برنامه‌ای مدون و کلی‌نگر جهت حصول نتیجه تدوین و طراحی گردد و در استفاده از شاخص‌ها عوامل محلی و بومی نیز دخیل گردد تا ضمن برخورداری از شیوه‌های مدرن برای رشد و توسعه گردشگری تمامی امکانات موجود بومی و محلی در شاهرود جهت ایجاد مسیری برای رسیدن به توسعه پایدار در گردشگری و برجسته نمودن شاخص‌ها و ارتقای آن برای جذب گردشگر در همه فصول سال بکار گرفته شود.

منابع

- احدزاد روشنی، محسن؛ فیضی، سمیه (۱۳۹۲). ارزیابی نقش زیرساخت‌ها در توسعه گردشگری شهری با تأکید بر پایداری. *اولین همایش ملی مدیریت گردشگری طبیعت‌گردی و جغرافیا*، ۱-۱۵.
- اسکندری ثانی، محمد؛ رضایی، ابراهیم (۱۳۹۷). آینده‌پژوهی مدیریت شهری زمینه‌ساز تحقق رقابت‌پذیری در عرصه گردشگری (مطالعه موردی: شهر زاهدان). *دوفصلنامه جغرافیای اجتماعی شهری*، ۵ (۲)، ۱۶-۱.

- اکبریپور سراسکانرود، محمد؛ رحیمی، محسن؛ محمدی، فاضل (۱۳۹۰). سنجش تأثیرات گسترش گردشگری بر توسعه پایدار، مطالعه موردی شهرستان هشتروند. *فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۱(۳)، ۹۳-۱۰۴.
- امیری، منصوره (۱۳۹۴). تحلیلی بر عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری تاریخی شهرستان جیرفت با استفاده از مدل‌سازی ساختاری تفسیری، همایش ملی فرهنگ گردشگری و هویت شهری. مؤسسه علمی پژوهشی مهر، اندیشان ارفع، ۳(۴) شیراز.
- باقفی زاده، محمد؛ سلیمانی مقدم، پرویز؛ طاهری‌فر، راضیه (۱۳۹۵). سطح‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شهر اهواز. *فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری*، ۵(۲۰)، ۳۸-۵۸.
- به‌دوست، فرانک؛ زیاری، کرمان‌اله؛ حاتمی‌نژاد، حسین؛ فرجی‌سبک‌بار، حسنعلی (۱۴۰۰). شناسایی عوامل مؤثر بر رقابت‌پذیری شهری از طریق گردشگری در شهر کرمانشاه. *جغرافیا و پایداری محیط*، ۱۱(۴)، ۳۶-۴۱.
- پاپلی یزدی، محمدحسین؛ رجبی سناجرودی، حسین (۱۳۸۲). *نظریه‌های شهر و پیرامون*، انتشارات سمت.
- پاپلی یزدی، محمدحسین؛ سقایی، مهدی (۱۳۸۶). *گردشگری (ماهیت و مفاهیم)*، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، چاپ دوم.
- تقوایی، مسعود؛ حسینی‌خواه حسین (۱۳۹۶). *برنامه‌ریزی توسعه صنعت گردشگری مبتنی بر روش آینده‌پژوهی و سناریونویسی* (مطالعه موردی: شهر یاسوج). *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۶(۲۳)، ۸-۳۰.
- چهاربالش، مریم (۱۳۹۰). *اقتصاد جهانگردی در ایران، روزنامه جام‌جم*، ۴.
- دادخواه، شیرین؛ حسینی، سید صادق؛ حاج‌قاسمی اردبیلی، الهامه (۱۳۹۴). نقش عوامل فرهنگی و اجتماعی در توسعه صنعت گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان سرعین). *اولین همایش ملی گردشگری پایدار با رویکرد گردشگری ورزشی، سلامت و محیط‌زیست*، ۲۲-۱.
- دیوسالار، اسدالله؛ توکلی، میثم؛ خادمی، امیرحسین (۱۳۹۳). نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری نمونه موردی شهر ساحلی نور. *ششمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت شهری مشهد*.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ مهدوی، داود (۱۳۸۵). راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT دهستان لوسان کوچک. *فصلنامه مدرس علوم انسانی*، ۱۰(۲)، ۱-۳۰.
- زالی، نادر؛ عطریان، فروغ (۱۳۹۵). تدوین سناریوهای توسعه گردشگری منطقه‌ای بر اساس اصول آینده‌پژوهی (مورد مطالعه: استان همدان). *آمایش سرزمین*، ۸(۱)، ۱۰۷-۱۳۱.
- زندیه، مهدی؛ گودرزبان، شروین (۱۳۹۳). رویکرد منظرین، عامل موفقیت گردشگری شهر. *باغ نظر*، ۱۱(۳۰)، ۵۹-۶۶.
- سعیدی، علی‌اصغر؛ بهشتی، سید محمد؛ رضوانی، رضا (۱۳۹۱). موانع اساسی سیاست‌گذاری گردشگری از نظر نخبگان. *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۱(۲)، ۳۳-۵۶.
- شمس‌الدینی، علی؛ حاضری، صفیه؛ زینلی، بهرام؛ آربونی، زهرا (۱۳۹۶). سنجش میزان رضایتمندی گردشگران از محصول توریسم با استفاده از مدل HOLSAT (مطالعه موردی: روستای کندوان). *فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۳(۴۰)، ۶۷۹-۶۵۹.
- صابری، امیر؛ توکلی‌نیا، جمیله؛ رضویان، محمدتقی؛ قادری، اسماعیل قادری (۱۳۹۷). بررسی تأثیر گردشگری بر توسعه اقتصادی و اجتماعی شهر کاشان. *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۱۰(۳۶)، ۱-۳۴.
- ضیایی، محمود؛ عباسی، داود؛ کاظمیان، غلامرضا؛ کروی، مهدی (۱۳۹۶). طراحی و تدوین الگوی سه‌بعدی مدیریت گردشگری شهر تهران. *نشریه مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۲(۳۷)، ۱-۲۴.
- علوی، سیده مهنا؛ رستمی، راحله (۱۳۹۷). بررسی نقش مراکز اقامتی تفریحی در توسعه گردشگری شهری. *سومین کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و طراحی شهری*، تبریز.
- علی‌اکبری، اسماعیل؛ پوراحمد، احمد؛ جلال‌آبادی، لیلا (۱۳۹۷). شناسایی پیشران‌های مؤثر بر وضعیت آینده گردشگری پایدار شهر کرمان با رویکرد آینده‌پژوهی، *فصلنامه گردشگری و توسعه*، ۷(۱)، ۱۵۶-۱۷۸.
- فرید، یدالله (۱۳۸۲). *جغرافیا و شهرشناسی*. انتشارات دانشگاه تبریز.
- قالیباف، محمدباقر؛ شعبانی فرد، محمد (۱۳۹۰). ارزیابی و اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری برای توسعه گردشگری شهری بر اساس مدل‌های تصمیم‌گیری چندمتغیره: مطالعه موردی: شهر سنج. *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*، ۲۶(۱۰۱)، ۱۷۱۴۲-۱۷۱۶۸.
- قربانی، امیر (۱۳۹۴). کیفیت تبلیغاتی گردشگری و تأثیر آن در جذب گردشگر (مطالعه موردی: بیرجند). *کنفرانس جهانی افق‌های نوین*

- در علوم انسانی، آینده‌پژوهی و توانمندسازی، ۱-۱۷.
- قنبری، سیروس؛ علیزاده، محمدرضا؛ اسلام فرد، فاطمه؛ فتوحی اردکانی، محمد (۱۳۹۴). ارزیابی عوامل مؤثر در توسعه گردشگری تاریخی - فرهنگی با استفاده از مدل‌یابی معادلات ساختاری (SEM) (مطالعه موردی: شهر تاریخی فرح‌آباد). *فضای جغرافیایی*، ۱۵(۲۹)، ۲۱۱-۱۸۹.
- موحد، علی (۱۳۸۶). گردشگری شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- موحد، علی؛ فیروزی، محمدعلی؛ حبیبه، روزبه (۱۳۹۰). تحلیل درجه توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان خوزستان با استفاده از روش تحلیل عاملی و تحلیل خوشه‌ای. *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۲ (۵)، ۵۶-۴۳.
- ناصریان اصل، زهرا؛ قضاوی، رضا؛ صیاد، دانیال (۱۴۰۰). ارائه و اولویت‌بندی استراتژی‌های مدیریتی توسعه اکوتوریسم پایدار در حوضه آبخیز روستایی و با استفاده از ماتریس تحلیلی SWOT و QSPM. *جغرافیا و پایداری محیط*، ۱۱ (۲)، ۱۰۵-۱۱۹.
- نصر، طاهره (۱۳۹۸). شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر گردشگری در کلان‌شهر شیراز با رویکرد آینده‌پژوهی. *فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۱۰ (۳۷)، ۵۵-۶۶.
- ویلر تی بیتلی، اس. ام. (۱۳۸۴). *نوشتارهایی درباره توسعه شهری پایدار*، ترجمه، کیانوش ذاکر حقیقی، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.

References

- Ahad Nejad Roshni, M., & Faizi, S. (2012). Evaluating the role of infrastructure in the development of urban tourism with an emphasis on sustainability. *First National Conference on Tourism Management, Nature Tourism and Geography*, 15-15 (In Persian).
- Akbarpour Saraskanroud, M., Rahimi, M., & Mohammadi, F. (2010). Measuring the effects of tourism development on sustainable development, a case study of Hashtroud city. *Regional Planning Quarterly*, 1(3), 93-104 (In Persian).
- Alavi, S. M., & Rostami, R. (2017). Investigating the role of recreational accommodation centers in the development of urban tourism. *The third international conference on civil engineering, architecture and urban design*, 1-15 (In Persian).
- Ali Akbari, I., Pourahmad, A., & Jalalabadi, L. (2017). Identifying the drivers affecting the future state of sustainable tourism in Kerman city with a future research approach. *Tourism and Development Quarterly*, 7(1), 156-17 (In Persian).
- Amiri, M. (2014). An analysis of factors affecting the development of historical tourism in Jiroft city using interpretive structural modeling. National Conference on Tourism Culture and Urban Identity, Organizer: Mehr Scientific Research Institute, *Andishan Arfa*, Shiraz (In Persian).
- Bafghizadeh, M., Soleimani Moghadam, P., & Taherifar, R. (2015). Stratification of factors affecting the development of tourism in Ahvaz. *Geographical Journal of Tourism Space*, 5(20), 38-58 (In Persian).
- Behdoost, F., Zyari, K., Hataminejad, H., & Faraji Sobqbar, H. A. (2021). Identifying factors affecting urban competitiveness through tourism in Kermanshah city. *Geography and Environmental Sustainability*, 41, 19-36 (In Persian).
- Charbalesh, M. (2010). Economy of tourism in Iran, *Jam Jam newspaper* (In Persian).
- Conaghan, A., Hanrahan, J., & McLoughlin, E. (2015). A model for the transition towards the sustainable management of tourism destinations in Ireland. *International Journal for Responsible Tourism*, 4(2), 103-122.
- Dadkhah, S., Hosseini, S., & Haj Ghasemi Ardabili, E. (2014) the role of cultural and social factors in the development of the tourism industry (case study: Serain city). *The first national sustainable tourism conference with the approach of sports tourism, health and environment*, 1-22 (In Persian).
- Devsalar, A., Tavakli, M., & Khademi, A. (2014). The role of urban management in the sustainable development of tourism, a case study of the coastal city of Noor. *the 6th international conference on urban management in Mashhad* (In Persian).
- Emekli, G., & Baykal, F. (2011). Opportunities of Utilizing Natural & cultural Resources of Bornova (Izmir) Through Tourism. *Procedia-Social & Behavioral Sciences*, 19, 181-189.

- Eskandari Thani, M., & Rezaei, I. (2017). The future study of urban management is the basis for the realization of competitiveness in the field of tourism (case study: Zahedan city). *Urban Social Geography Quarterly*, 5 (2), 13, 1-16 (In Persian).
- Farid, Y. (2012). *Geography and Urbanism*. Tabriz University Publications (In Persian).
- Ghalibaf, M. B., & Shabani Fard, M. (2018). Evaluation and prioritization of tourist attractions for the development of urban tourism based on multivariate decision-making models: case study: Sanandaj city. *Geographical Research Quarterly*, 26 (101), 17142-17167 (In Persian).
- Ghanbari, C., Alizadeh, M., Islam Fard, F., & Fatuhi Ardakani, M. (2014). Evaluation of effective factors in the development of historical-cultural tourism using structural equation modeling (SEM) (case study: Farah Abad historical city). *Geographical Space*, 15(29), 189-211 (In Persian).
- Ghorbani, A. (2014) Tourism advertising quality and its effect on attracting tourists (case study: Birjand). *World Conference on New Horizons in Human Sciences, Future Research and Empowerment*, 1-17 (In Persian).
- Hall, C. M., & Page, S. J. (1999). *The Geography of Tourism and Recreation*. London: Routledge.
- Jurowski, C., Uysal, M., & Williams, D. R. (1997). A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism. *Journal of tourism research*. 36 (2), 3-11.
- Kerimoglu, E., & Ciraci, H. (2008). Sustainable Tourism Development & a Governance Model for Frig Valley, Istanbul Technical Universit. *Journal of ITU A/Z*, 5(2) 22-43.
- Li, M., Fang, L., Huang, X., & Goh, C., (2015). A Spatial–Temporal Analysis of Hotels in Urban Tourism Destination. *International Journal of Hospitality Management*, 45, 34–43.
- Lia, K. X., Jin, M., & Shi, W. (2017). Tourism as an important impetus to promoting economic growth: A critical review. *Tourism Management Perspectives*, 13 (3), 1-12.
- Marco Lajara, B., Claver Cortés, E., Úbeda García, M., & Zaragoza Sáez, P. D. C. (2016). Hotel Performance & Agglomeration of Tourist Districts. *Regional Studies*, 50 (6), 1016–1035.
- Mohed, A., Firouzi, M. A., & Habiba, R. (2019). Analysis of the degree of development of the cities of Khuzestan province using the method of factor analysis and cluster analysis. *Journal of Urban Planning and Research*, 1(5), 56-43 (In Persian).
- Movahed, A. (2016). *Urban Tourism*, Shahid Chamran University of Ahvaz (In Persian).
- Naserian Asl, Z., Qadawi, R., & Sayad, D. (2021). Presenting and prioritizing management strategies for the development of sustainable ecotourism in rural watersheds using SWOT and QSPM analytical matrix. *Geography and Environmental Sustainability*, 119, 105-39 (In Persian).
- Nasr, T. (2018). Identifying the key factors affecting tourism in Shiraz metropolis with a future research approach. *Scientific-research quarterly of research and urban planning*, 10 (37) 55-66 (In Persian).
- Nowacki, M. (2013). Quality of visitor attractions, satisfaction, benefits & behavioral intentions of visitors: verification of a model. *International Journal of Tourism Research*, 11, 297-309.
- Nowacki, M., Kowalczyk-Anio, J., Krlikowska, K., Pstrocka-Rak, M., & Awedyk, M (2018). Strategic planning for sustainable tourism development in Poland. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 25(6), pp.562-567.
- Papelli Yazdi, M. H., & Rajabi Sanajerdi, H. (2012). *The theories of the city and its surroundings*, Samt Publication (In Persian).
- Papli Yazdi, M. H., & Saqaei, M (2006). *Tourism (nature and concepts)*, Tehran, Organization for the study and editing of university humanities books (Samt), second edition (In Persian).
- Ruknuddin Eftekhari, A. R., & Mahdavi, D. (2015). Rural tourism development solutions using the SWOT model of Lavasan Khokhk village. *Modares Humanities Journal*, 10(2), 1-30, (In Persian).
- Saberi, A., Tavakolinia, J., Razovian, M. T., & Qadri, I. (2017) Investigating the impact of tourism on the economic and social development of Kashan city. *Welfare and Social Development Planning Quarterly*, 10(36), 1-34 (In Persian).
- Saidi, A. A., Beheshti, S. M., & Rizvani, R. (2012) Basic obstacles of tourism policy from the point of view of the elites. *Tourism Planning and Development*, 1(2), 33-56 (In Persian).

- Shamsaldini, A., Ahaderi, S., Zainli, B., & Arboni, Z. (2016). Measuring the level of tourists' satisfaction with the tourism product using the HOLSAT model (case study: Kandavan village). *Scientific-Research Quarterly of Human Settlements Planning Studies*, 3 (40), 659-679 (In Persian).
- Silva, F. B., Herrera, M. A. M., Rosina, K., Barranco, R.R., Freire, S., & M., Schiavina. (2018). Analyzing spatiotemporal patterns of tourism in Europe at high-resolution with conventional & big data sources. *Tourism Management*, 68, 101-115.
- Tahmasebi, J., & Majidi, R. (2005). Tourism Landscape South Coast of the Caspian Sea & Its Effects on the Development of Towns & Villages in Area (Case Study: City Tonekabon), *Proceedings of the First National Conference on the Role of Tourism Development in Mazandaran Province*, Tehran: Resanesh Publication.
- Taqvai, M., & Hosseini, K. H. (2016). Tourism industry development planning based on future research and scenario writing method (case study: Yasouj city). *Tourism Planning and Development Magazine*, 6(23), 8-3 (In Persian).
- Timothy, D. J., & Wall, G. (1995). Tourist accommodation in an Asian historic city. *Journal of Tourism Studies*, 6(1), 63-73.
- Wang, Y. J., Wu, C., & Yuan, J. (2010). Exploring visitors' experiences and intention to revisit a heritage destination: The case for Lukang, Taiwan. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 162-178.
- Wheeler T. Beatley, S. M. (2004). *Writings about sustainable urban development*, translation, Kianoush Zakir Haghghi, Urban Planning and Architecture Study and Research Center (In Persian).
- Yang, Y., Hao, L., & Rob, L. (2014). Theoretical, Empirical, & Operational Models in Hotel Location Research. *IJHM*, 36, 209-220.
- Yang, Y., Zhenxing, M., & Jingyin, T. (2017). Understanding Guest Satisfaction with Urban Hotel Location. *Journal of Travel Research*, 57(2), 243-259.
- Zali, N., & Atrian, F. (2015). Development of regional tourism development scenarios based on the principles of future research (case study: Hamedan province). *Amash Sarmeen*, 8 (1), 107-131 (In Persian).
- Zandieh, M., & Guderzian, S. (2014). Manzarin's approach, the success factor of city tourism. *Bagh Nazar*, 11(30), 59-66 (In Persian).
- Ziyai, M., Abbasi, D., Kazemian, G., & Karroubi, M. (2016). Designing and compiling the three-dimensional model of tourism management in Tehran. *Journal of Tourism Management Studies*, 12(37), 1-24 (In Persian)

